

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-19
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК

**офіційного опонента Синявської Олени Юхимівни
на дисертацію Редіної Поліни В'ячеславівни
«Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Якісна вища освіта є одним із показників успішності державної політики в правовій державі. Належна організація управління вищою освітою та її правове забезпечення розглядається як актуальне завдання, що наразі стоїть перед нашою державою. Євроінтеграційні прагнення України зумовлюють відповідні реформи у сфері вищої освіти, які спрямовані на удосконалення механізму управління вищою освітою, покращення якості вищої освіти та приведення надання освітніх послуг до європейських стандартів. Крім того, сучасні виклики, особливо умови воєнного стану, потребують переосмислення існуючої моделі управління вищою освітою в Україні або хоча б її удосконалення та адаптування до нових реалій. Існуючі наразі наукові дослідження у сфері вищої освіти стосуються окремих аспектів адміністративно-правового регулювання освітньої діяльності та публічного адміністрування у сфері вищої освіти. Поряд з цим, комплексного наукового пошуку організаційно-правового забезпечення управління вищою освітою в Україні не проводилося, що свідчить про актуальність обраної Редіною П. В. теми дисертаційної роботи.

Про актуальність теми додатково свідчить її відповідність Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженим Указом Президента України від 30.09.2019 року № 722/2019, та Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 р., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р.

У зв'язку в вищенаведеним, актуальність теми дисертаційної роботи Редіної П. В. не викликає сумнівів.

Обґрунтованість одержаних результатів, їх достовірність та наукова новизна.

Необхідно підкреслити високий ступень обґрунтованості положень і висновків, отриманих здобувачем, що стало можливим внаслідок: правильно визначених завдань дослідження; оптимально підібраних загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, серед яких логіко-семантичний, історико-правовий, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, метод сходження від абстрактного до конкретного, герменевтичний, прогнозування; формування достатнього теоретичного підґрунтя, нормативної основи та емпіричної бази.

Теоретичне підґрунтя даної наукової роботи становлять основні результати та висновки вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузях філософії, історії, теорії державного управління та галузях правової науки, зокрема теорії держави та права, міжнародного права, конституційного права, адміністративного права та процесу, а також інших галузях юриспруденції. Нормативну основу дослідження склали Конституція України, закони України, акти Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України та інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також інші нормативно-правові акти, а емпіричну базу – матеріали практичної діяльності та статистичні дані, акумульовані Міністерством освіти і науки України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти та іншими органами

публічної влади. Зазначене в сукупності дало змогу в повному об'ємі розкрити зміст управління вищою освітою в Україні, особливості його організації та правового забезпечення, визначити шляхи вдосконалення управлінської діяльності у сфері вищої освіти та її правового регулювання.

Правильно окреслена *мета дисертаційного дослідження* та чітко сформульовані відповідно до неї завдання, дали змогу розкрити теоретико-методологічні засади управління вищою освітою в Україні, докладно охарактеризувати систему суб'єктів управління вищою освітою в Україні, їх правове становище та особливості функціонування, а також запропонувати відповідні шляхи вдосконалення управлінської діяльності у сфері вищої освіти та її правового регулювання. Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження узгоджуються з його метою та відповідають вимогам МОН України. Робота має логічно побудовану структуру, що сприяло послідовному викладенню матеріалу, а сформульовані здобувачем висновки та положення мають достатнє теоретичне та емпіричне обґрунтування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що подане на рецензування дисертаційне дослідження є однією з перших у адміністративно-правовій науці України робіт, що присвячена комплексному дослідженню організаційно-правових засад управління вищою освітою з урахуванням запровадження надзвичайних адміністративно-правових режимів. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку аутентичних і оригінальних наукових результатів і висновків, запропонованих особисто здобувачем, які мають теоретико-прикладне значення.

Серед вагомих наукових положень, а також рекомендацій і висновків, які характеризуються безумовною науковою новизною, теоретичною значимістю та мають практичну цінність, слід зазначити наступні результати дослідження:

- запропоновано підхід до розуміння студентського самоврядування як

багатогранного правового явища, що розуміється дисертанткою як: суб'єктивне право студента на участь в управлінні у сфері вищої освіти; форма громадського управління у сфері вищої освіти; організована діяльність студентів (с.9, 177);

– надано авторське тлумачення поняття «вища освіта» як об'єкта управління, а саме: у широкому сенсі («компетентнісно-цільовий» підхід) вища освіта - врегульована законодавством діяльність уповноважених на те суб'єктів, що спрямована на забезпечення здобуття особами у закладах вищої освіти (наукових установах) сукупності знань, умінь та інших компетентностей відповідно до встановлених рівнів, галузей знань та спеціальностей; у вузькому сенсі («компетентнісно-результатний» підхід) вища освіта – сукупність знань, умінь та інших компетентностей згідно певних рівнів, галузей знань, спеціальностей. Цей підхід співзвучний із нормативним визначенням Закону України «Про вищу освіту». При цьому авторкою виокремлено такі аспекти: стандартно-нормативний аспект, згідно з яким вища освіта зводиться до сукупності обов'язкових загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, що передбачаються стандартом вищої освіти за певними рівнями, галузями знань, спеціальностями, котрий затверджується Міністерством освіти і науки України, та якими мають оволодіти випускники для отримання відповідного диплому про вищу освіту та конкретно-індивідуальний аспект, де вища освіта розглядається як сукупність знань, умінь та інших компетентностей, здобутих конкретною особою у результаті її навчання у закладі вищої освіти (науковій установі) за певним встановленим рівнем, галуззю знань та спеціальністю (с.36-37);

– на теоретичному рівні обґрунтовано необхідність впровадження механізму антикризового управління вищою освітою, що має включати комплекс спеціально вироблених засобів, заходів, та інструментів, спрямованих на збереження вищої освіти, стабілізацію ситуації у цій сфері та

створення передумов для її розвитку. Такий механізм повинен реалізуватись системою суб'єктів як цивільної складової, так і військової (обласні, районні військові адміністрації та ін.), а також координуватись Міністерством освіти і науки України у межах спеціально створеної Міжвідомчої комісії з антикризового управління освітою та наукою в Україні. Антикризовий механізм управління має охоплювати як період відбиття збройної агресії та воєнного стану (воєнний період), так і період післявоєнної відбудови та відновлення України (с.70);

– виокремлено освітнє право як галузь права, в основні якого лежать не лише адміністративно-правові, а й інші правові норми (цивільно-правові, бюджетно-правові та ін.). До підгалузей віднесено адміністративно-освітнє право, предметом регулювання якого є відносини щодо публічного управління освітою, а його систему формують інститути (управління дошкільною, загальною середньою, вищою освітою та ін.). Управління ж вищою освітою розглядається як інститут адміністративно-освітнього права (с.77);

– досліджено конкретні моделі управління вищою освітою в зарубіжних країнах (Великобританії, Канаді, Литві, Латвії, Німеччині, Польщі, Сполучених Штатах Америки, Швейцарії) (с. 103-116);

– обґрунтовано, що Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти здійснює функції публічної адміністрації у розумінні Закону України «Про адміністративну процедуру», а тому є адміністративним органом та під час акредитації освітніх програм провадить адміністративно-процедурну діяльність (с.163-164);

– окреслено систему суб'єктів управління вищою освітою в Україні, яка складається з: Кабінету Міністрів України; Міністерства освіти і науки України; галузевих державних органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади

вищої освіти; Національної академії наук України та національних галузевих академій наук; засновників закладів вищої освіти; органів громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки; Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти; закладів вищої освіти; освітнього омбудсмена; місцевих державних адміністрацій; у випадку запровадження надзвичайних адміністративно-правових режимів - з військових адміністрацій та військово-цивільних адміністрацій (с.119-120, 135);

– встановлено, що повноваження органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління у сфері освіти визначені не лише у статті 14 Закону України «Про вищу освіту», а в інших законах, зокрема, у профільному Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», до яких авторкою віднесені наступні: забезпечення здобуття фахової передвищої та вищої освіти у державних і комунальних закладах освіти, створення необхідних умов для виховання молоді, розвитку їхніх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, сприяння діяльності молодіжних та науково-просвітницьких громадських об'єднань, молодіжних центрів; вирішення питань про надання професійним творчим працівникам, молодіжним громадським об'єднанням на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, молодіжні центри, молодіжні простори, необхідних для творчої діяльності або реалізації завдань молодіжної політики; затвердження програми соціально-економічного та культурного розвитку та ін. (с.168-169).

Окрім вказаних основних положень дана наукова робота містить і інші теоретично значущі та практично корисні висновки та елементи новизни.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Разом з цим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні питання, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів роботи.

1. У підрозділі 1.2. авторкою досліджено зміст управління вищою освітою, наведено власне бачення його ознак та функцій, форм управління, однак поряд з цим в роботі не міститься авторської позиції щодо дефініції «управління вищою освітою в Україні». Хотілося б почути наукову думку дисертантки з цього питання.

2. Підрозділ 1.4. дисертаційної роботи присвячено вивченню досвіду зарубіжних країн в сфері управління вищою освітою, де основна увага зосереджена на дослідженні моделей управління вищою освітою в Сполучених Штатах Америки, Канаді та окремих країнах Європи. Потребують додаткового роз'яснення критерії обрання досвіду саме цих держав як орієнтиру задля можливого вдосконалення організаційно-правових засад управління вищою освітою в Україні.

3. У підрозділі 2.2. дисертаційної роботи на с. 149 авторка визначає Міністерство освіти та науки України як провідний суб'єкт управління, який реалізує державну освітню політику у сфері вищої освіти. Проте, поза увагою здобувачки залишилися роль та форми діяльності МОН в період воєнного стану. Хоча в роботі підіймаються питання щодо управління вищою освітою під час війни та окреслено можливі антикризові заходи, спрямовані на стабілізацію та покращення управління вищою освітою в умовах воєнного стану та у післявоєнний період.

4. На с. 164 авторка наголошує на необхідності «законодавчих змін в частині визначення правового статусу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Віднесення його або ж до центральних органів виконавчої влади, або ж формування його як повністю незалежної установи, якій буде на законодавчому рівні чітко делеговані повноваження у сфері забезпечення якості вищої освіти, у такому разі це буде нівелювати всі дискусійні положення та слугуватиме принципу юридичної визначеності». Однак надалі здобувачка не окреслює, які саме зміни в законодавство все ж таки слід внести. Доцільно було б запропонувати змістовне наповнення таких

змін та визначити конкретний законодавчий акт, до якого б вони були внесені, що у свою чергу підвищило би рівень практичного значення наукової роботи загалом та підрозділу 2.3. зокрема.

Висловлені вище зауваження мають виключно рекомендаційний характер, а тому не можуть суттєво вплинути на загальну високу оцінку поданого на рецензування дисертаційного дослідження, та не зменшують його теоретичне значення. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості їх використання у: науково-дослідній роботі; правотворчості; навчальному процесі та практичній діяльності (с. 13, с.188-195; акт впровадження в практичну діяльність Директорату європейської інтеграції, бюджетування та узгодження політик Міністерства освіти і науки України (м. Київ) від 29.11.2021 р., с. 227).

Основні положення дисертації відображені в публікаціях у наукових виданнях, а також оприлюднені на достатній кількості науково-практичних конференцій, що свідчить про ґрунтовну наукову роботу, проведenu дисертанткою в процесі наукового дослідження взагалі, та його апробації зокрема.

Результати проведених наукових розвідок одержані дисертанткою самостійно. Аналіз змісту дисертації здобувачки, в якому висвітлені основні наукові результати наукового дослідження, не дає підстав констатувати допущення нею порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що дисертація Редіної Поліни В'ячеславівни «Організаційно-правові засади управління вищою освітою в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному рівні, в якому сформульовано низку абсолютно нових положень і висновків, що вирішують конкретне наукове завдання – визначення змісту управління вищою освітою в Україні, особливостей його організації та правового забезпечення та формулювання пропозицій щодо шляхів вдосконалення управлінської

діяльності у сфері вищої освіти та її правового регулювання. Дисертація логічно структурована, її положення послідовно викладені, усі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. Дисертація є самостійною завершеною роботою, не містить ознак порушення академічної доброчесності, відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Поліна В'ячеславівна Редіна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та поліціїстики Харківського національного
університету внутрішніх справ**

О. Ю. Синявська